

۱۶۲۹۱۵
۹۲۱۲۱۲

مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر

در حقوق و رویه قضایی ایران

همایون محسنی تبار، فرزند جهانی

قاضی دادگستری

محسنی تبار
داد

سرشناسه	محسنتابار فیروزجائی، همایون، ۱۳۵۷-
عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام <i>Iran. Laws, etc</i>
عنوان و نام پدیدآور	مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر در حقوق و رویه قضایی ایران/ همایون محسنتابار فیروزجائی.
مشخصات نشر	تهران: دادگستر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۶۸ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸۶۰۰۲۸۲-۱۲۲-۵
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	مسئولیت جزایی — ایران
وضع	<i>Criminal liability — iran</i>
موضوع	مسئولیت جزایی (فقه)
موضوع	<i>(Criminal liability) Islamic law</i>
رده بندی خنجره	۱۳۹۷ م/ ۳۸۷۸ KMH
رده بندی ده	۳۴۵/۰۴۵۵
شماره کتابشناسی	۵۳۶۵۵۵۰

مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر

در حقوق و رویه قضایی ایران

همایون محسنتابار فیروزجائی

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: مهر ۱۳۹۷

شمار: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸۶۰۰۲۸۲-۱۲۲-۵

همه حقوق چاپ و نشر این اثر برای نشر دادگستر محفوظ است. تکثیر، انتشار، رویشی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله: فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید زاکری، بن بست سوم، پلاک ۶

تلفن: ۸۸۹۰۴۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

کدپستی: ۱۴۱۶۷۵۳۶۸۱

آدرس سایت: www.dadgostarpub.ir

فهرست مطالب

پیش‌گفتار ۹

فصل اول

مبوم‌شناسی و پیشینه تاریخی مسئولیت کیفری

دشی از فعل غیر در حقوق ایران

مبحث اول - مفهوم دشی ۱۳

گفتار اول - مفهوم مسئولیت، ارایع و تعریف آن ۱۳

بند اول - تعریف مسئولیت ۱۳

بند دوم - انواع مسئولیت ۱۴

الف - مسئولیت اخلاقی ۱۴

ب - مسئولیت حقوقی ۱۵

گفتار دوم - انواع مسئولیت کیفری ۱۸

بند اول - مسئولیت کیفری ناشی از فعل خود ۱۸

بند دوم - مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر ۱۹

گفتار سوم - تعریف اصل شخصی بودن مسئولیت کیفری و فردی کردن مجازات ۲۰

بند اول - تعریف اصل شخصی بودن مسئولیت کیفری ۲۰

بند دوم - تعریف اصل فردی کردن مجازات ۲۲

گفتار سوم - مفهوم شخص حقوقی و انواع آن ۲۵

بند اول - تعریف شخص حقوقی ۲۵

- بند دوم - انواع شخص حقوقی ۲۶
- الف - اشخاص حقوقی حقوق خصوصی ۲۷
- ب - اشخاص حقوقی حقوق عمومی ۲۸
- مبحث دوم - پیشینه تاریخی مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر در حقوق ایران ۳۰
- گفتار اول - از ایران باستان تا اسلام ۳۰
- گفتار دوم - از اسلام تا عصر مشروطیت ۳۳
- گفتار سوم - از عصر مشروطیت تاکنون ۳۵

فصل دوم

مبانی نظری و شرایط تحقق مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر

- مبحث اول - مبانی نظری مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر ۳۷
- گفتار اول - نظریه خطر ۳۹
- بند اول - مفهوم نظریه خطر ۴۰
- بند دوم - نقد و ارزیابی نظریه خطر ۴۱
- گفتار دوم - نظریه تقصیر ۴۲
- بند اول - مفهوم نظریه تقصیر ۴۲
- بند دوم - نقد و ارزیابی نظریه تقصیر ۴۴
- مبحث دوم - شرایط تحقق مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر ۴۶
- گفتار اول - شرایط مربوط به فعل مادی ۴۷
- بند اول - مجرمانه بودن عمل مباشر ۴۷
- بند دوم - فقدان عمد در ارتکاب رفتار ۴۷
- گفتار دوم - شرایط مربوط به مسئول کیفری ناشی از فعل غیر ۴۸
- بند اول - مسئولیت قانونی داشتن بر اعمال دیگری ۴۸

بند دوم - احراز تقصیر	۴۸
-----------------------------	----

فصل سوم

جلوه‌ها و مصادیق مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر در حقوق ایران

مبحث اول - مصادیق مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر در قلمرو قانون

مجازات اسلامی	۵۱
گفتار اول - مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی	۵۵
گفتار دوم - مسئولیت کیفری عاقله	۶۳
گفتار سوم - مسئولیت کیفری دولت	۷۴

مبحث دوم - مصادیق مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر در قوانین متفرقه

جزایی	۱۰۹
گفتار اول - در قوانین مطبوعاتی	۱۰۹
مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر در جرایم مطبوعاتی	۱۰۹
بند اول - نظریه‌های مسئولیت کیفری در قلم و جرایم مطبوعاتی ...	۱۱۰
بند دوم - پیشینه قوانین مطبوعات در ایران	۱۱۴
الف - مسئولیت کیفری مدیر مسئول	۱۱۶
ب - مسئولیت کیفری صاحب امتیاز	۱۱۹
گفتار دوم - در قوانین کار و نظام صنفی	۱۲۴
بند اول - در قوانین کار	۱۲۴
الف - قتل ناشی از حوادث کاری که به پیمانکار داده شده است .	۱۲۷
ب - قتل و جرح ناشی از حوادث کار و مرجع رسیدگی به آن	۱۲۸
ج - قتل ناشی از حوادث کار	۱۲۹
د- نمونه‌ای از آراء محاکم جزایی در خصوص موضوع	۱۲۹

- ح - مقررات حفاظتی و کارگری ۱۳۱
- خ - تخلف از مقررات اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی
«نمونه رأی» ۱۳۵
- بند دوم - قانون نظام صنفی ۱۵۲
- گفتار سوم - در سایر قوانین و مقررات ۱۵۳
- بند اول - قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و مجازات فروشندگان
لباس‌هایی که استفاده از آنها در ملاء عام خلاف شرع است یا عفت
مومی را جریحه‌دار می‌کند ۱۵۳
- بند دوم - قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری
فعالیت‌های غیرمجاز نمایند ۱۵۳
- بند سوم - قانون مجازات اخلال‌گران در نظام اقتصادی ۱۵۴
- بند چهارم - مقررات پیش‌بینی شده در قانون تجارت مصوب، سال ۱۳۱۱ ... ۱۵۵
- بند پنجم - قانون مالیات مستقیم مصوب ۱۳۶۶ ۱۵۶
- بند ششم - ماده واحده مربوط به ضوابط اهرال متعلق به احزابی که منحل
می‌شوند مصوب ۱۳۸۸ ۱۵۶
- بند هفتم - مقررات پیش‌بینی شده در قانون امور پزشکی و مواد خوردنی
و آشامیدنی مصوب ۱۵۷
- بند هشتم - قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۵۷
- بند نهم - قانون پیش‌فروش ساختمان مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۲ ۱۵۹
- بند دهم - سایر مقررات ۱۵۹

پیش گفتار

مبحث مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر از مباحث نوین در حقوق کیفری است که به بسط و توسعه حقوق کیفری در موضوعاتی که چندی پیش به علت صدارت و حکومت اصل شخصی بودن مجازات‌ها ورود به آن دور از ذهن می نمود منجر شد.

انگیزه نگارنده در چاپ و نشر این کتاب در حقیقت برداشتن گامی در جهت تبیین مسئولیت کیفری نیابتی و نیز طرح آن به عنوان یک عنوان و بحث مستقل از مسئولیت کیفری که خود از کلیات و عمومات حقوق جزاست می باشد.

در نگارش این نوشتار سعی گردیده ضمن بیان جنبه تئوری و علمی از رویه موجود در محاکم جزایی جهت درک مطالب مورد نیاز برای استفاده کرد.

نظر به اینکه جامعه امروز به سمت تاسیس بنگاه های اقتصادی کلان و ایجاد ارتباطات اجتماعی پیچیده در حرکت است و وقوع مخاطراتی برای اشخاص و نظم عمومی اجتناب ناپذیر است فلذا وضع مقرراتی در خصوص رفتار کسانی که می توانند با تصمیم و اقدامات خود از وقوع جرایم و ایجاد نظم در رفتار و اعمال اشخاص دیگر موثر باشند ضرورت دارد.

این کتاب می تواند در شناسایی موضوع و تطبیق رفتار مرتکبینی که منتظر مجازات و یا برائت از آن هستند راهگشا باشد و مورد بهره برداری حقوقدانان، وکلا و جامعه قضات واقع شود.

جا دارد در پایان از همکاری آقایان دکتر حاجی تبار و کلانتری تشکر و قدردانی بنمایم و همچنین از انتشارات دادگستر که در جهت چاپ کوشش خود را بکار بستند.

مفهوم مسئولیت کیفری، از مفاهیم مربوط به کلیات حقوق جزا و مربوط به حقوق جزای عمومی است. هرچند بحث مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر هم به بررسی اوضاع و احوال و رکن مادی حاکم بر وصف مجرمانه فعل می‌پردازد و هم به بحث مسئولیت کیفری که در حقیقت دارای دو جنبه حق و جزای عمومی و اختصاصی است یعنی در قابل مجازات بودن یا نبودن اعمال یک شخص ثالث در نتیجه اعمال ارتكابی دیگران، باید به مبانی مربوط به حقوق جزای اختصاصی پرداخت و ارکان سه‌گانه جرم را مورد بررسی قرار داد و هم به مباحث مربوط به حقوق جزای عمومی و ارکان مسئولیت کیفری.

اینکه فردی مسئول اعمال ارتكابی دیگران باشد، یک امر کلی نیست و در هر موضوع که پای فرد ثالثی در میان باشد بدون اینکه رابطه‌ای حقوقی و جزایی با فرد ثالث در میان باشد نمی‌توان آن فرد را مسئول جزایی دانست و حتی رابطه جزایی و حقوقی با موضوع هم کفایت نمی‌کند بلکه باید ارکان مسئولیت جزایی و مبانی آن احراز گردد که بتوان از آن طریق قابل مجازات بودن یا نبودن را امکان‌پذیر دانست و پس از آن مصادیق و موارد قانونی آن را در متون جزایی یافت و در آن صورت مسئولیت کیفری تام حاکم شود و مجازات اعمال گردد.

شاید این حلقه مفقودی که همان عدم دخالت در ارکان مادی جرم باعث عدم پذیرش اصل و فرضیه مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر شود

یا پذیرش و تطبیق آن با ارکان ثلاثه جرم دشوار به نظر آید، اما وقتی در حقوق جزا مفاهیمی همچون جرایم مادی صرف و صدمات بدنی ناشی از بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی مورد پذیرش است یعنی در یک کلام در جایی که فعلی لازم بود انجام نمی‌شود و فردی را مجرم می‌دانیم، پذیرش این اصل بسیار آسان است.

از طرفی علت دیگر پذیرش اصل مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر این است که با توجه به مصادیق قانونی آن از وقوع جرایمی که بیشتر به تمامیت جسمانی اشخاص جامعه و حفظ امنیت و آرامش و آسایش عمومی مربوط است پیشگیری نماید؛ آن جرایمی که به افرادی منتسب است که نقش بی‌بدیل در پیشبرد اهداف و مصالح عمومی جامعه در بعد اقتصادی و اجتماعی داشتند و می‌توانند با نظارت و مراقبت خود از وقوع مخاطرات و جرایمی پیشگیری نمایند.

اصل شخصی بودن مجازات‌ها، یک اصل مسلم و پذیرفته شده است اما وقتی با مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر که در این مفهوم فردی را به خاطر ارتکاب عمل دیگری قابل مجازات می‌دانیم روبرو هستیم مستلزم تحلیل و بررسی این موضوع است که آیا پذیرش این مسئولیت با آن اصل در تعارض است یا خیر؟

در این نوشتار نگارنده علاوه بر پردازش به آن به دنبال بسط و توضیح مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر و ارکان و مبانی و نیز، موازین حاکم بر آن و مصادیق قانونی آن بوده و در پی آن است که سیاست کیفری و نحوه برخورد با وصف مجرمانه فعل غیر را تشریح و تبیین نماید. و در ضمن به بررسی رویه قضایی موجود پرداخته و رویکرد آن نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.